

GEMEENTE RIJSSSEN-HOLTEN

PLANGEBIED WELLEWEG TE RIJSSSEN

Bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek (verkenkende fase)

BAAC rapport V-08.0381

november 2008

GEMEENTE RIJSSEN-HOLTEN

PLANGEBIED WELLEWEG TE RIJSSEN

Bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)

BAAC rapport V-08.0381

november 2008

Status
definitief

Auteur(s)
drs. C.C. Kalisvaart

ARCHEOLOGIE BOUWHISTORIE CULTUURHISTORIE ■

Colofon

ISSN	1873-9350
Auteur(s)	drs. C.C. Kalisvaart
Redactie	dr. ir. LA. Tebbens
Cartografie	ir. S. van Daalen
Copyright	Gemeente Rijssen-Holten te Rijssen / BAAC bv te Deventer

Eindcontrole	dr. ir. L.A. Tebbens	04-11-2008	ht
Autorisatie (senior archeoloog)	drs. i. Cleijnen	04-11-2008	⊕

Niets uit deze uitgave mag worden veevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Gemeente Rijssen-Holten te Rijssen en/of BAAC bv te Deventer.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Administratieve gegevens

Onderzoekgegevens

Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)
Datum opdracht	30 september 2008
Datum rapportage	31-10-2008
Uitvoerder	BAAC bv, vestiging Deventer Postbus 2015 7420 AA Deventer 0570-670055
Projectleider	drs. C.C. Kalisvaart c.kalisvaart@baac.nl V-08.0381
BAAC-rapport Opdrachtgever	Gemeente Rijssen-Holten W. Bekke Postbus 244 7460 AE Rijssen
Bevoegde overheid Beheer vondstmateriaal	Gemeente Rijssen-holten Depot voor Bodemvondsten Bergpoortstraat 193 7411 CV Deventer tel. 0570-644173

Locatiegegevens

Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen-holten
Plaats	Rijssen
Toponiem	Welleweg
Kadastrale gegevens	Gemeente Rijssen-Holten, nr. 5548
Kaartblad	28D
Oppervlakte	4926 m2
RD-coördinaten	231.740 / 480.214 231.724 / 480.259 231.823 / 480.253 231.825 / 480.234
Gegevens Archis	Onderzoeksmeldingsnummer 31402 Onderzoeksnummer 23449 AMK-terrein nvt Waarnemingnummer(s) nvt Vondstmeldingsnummer(s) nvt Periode(s) Laat-Paleolithicum – Late Middeleeuwen

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	7
1.1 Onderzoekskader	7
1.2 Ligging van het gebied	7
2 Bureauonderzoek	11
2.1 Werkwijze	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.2.1 <i>Geologie en geomorfologie</i>	11
2.2.2 <i>Bodem</i>	14
2.3 Bewoningsgeschiedenis	15
2.3.1 <i>Inleiding</i>	15
2.3.2 <i>Historie</i>	16
2.3.3 <i>Bekende archeologische waarden</i>	18
2.4 Archeologische verwachting	19
3 Inventariserend Veldonderzoek	21
3.1 Werkwijze	21
3.2 Veldwaarnemingen	21
3.3 Verkennend booronderzoek	22
3.3.1 <i>Lithologie en bodemopbouw</i>	22
3.3.2 <i>Archeologische indicatoren</i>	23
3.4 Archeologische interpretatie	23
4 Conclusie en aanbevelingen	25
4.1 Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen	25
4.2 Aanbevelingen	25
Geraadpleegde bronnen	27

Bijlagen

Bijlage 1	Overzicht van geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2	Uitsnede van de gemeentelijke verwachtingskaart van de gemeente Holten-Rijssen
Bijlage 3	Boorpuntenkaart
Bijlage 4	Boorbeschrijvingen
Bijlage 5	Begrippenlijst

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Gemeente Rijssen-Holten heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennende fase) uitgevoerd in het plangebied Welleweg te Rijssen, gemeente Rijssen-Holten.

Aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen tot een herontwikkeling van het terrein waarop de voormalige Banis-school heeft gestaan. De gemeente is voornemens om hier nieuwbouwwoningen te realiseren. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 4926 m². Het betreft hier een ruimtelijke onderbouw in het kader van een projectbesluit Wet Ruimtelijke Ordening. De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is te verwachten tot in de C-horizont van de lage stuwwalafzettingen met een middelhoge archeologische verwachting op het aantreffen van archeologische resten (Boshoven et al. 2008), waarbij dus een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Het doel van een archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een specifieke archeologische verwachting voor het plangebied. Het doel van het inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) is om het archeologische verwachtingsmodel te toetsen aan de hand van de geomorfologie, de bodemopbouw en de bodemgesteldheid (intact of verstoord).

De mate van intactheid van de bodem bepaalt de gaafheid en conserveringstoestand van mogelijke aanwezige archeologische vindplaatsen. Een nog intacte bodem kan betekenen dat eventuele vindplaatsen nog gaaf aanwezig zijn en goed geconserveerd. Tijdens een dergelijk onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak (Tebbens 2008) te worden beantwoord:

- Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemverstorende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?
- Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?
- Is vervolgonderzoek nodig om de door het bureauonderzoek en verkennend booronderzoek in beeld gebrachte gebieden met een archeologische verwachting en een intact bodemprofiel nader te onderzoeken en zo ja, in welke vorm?

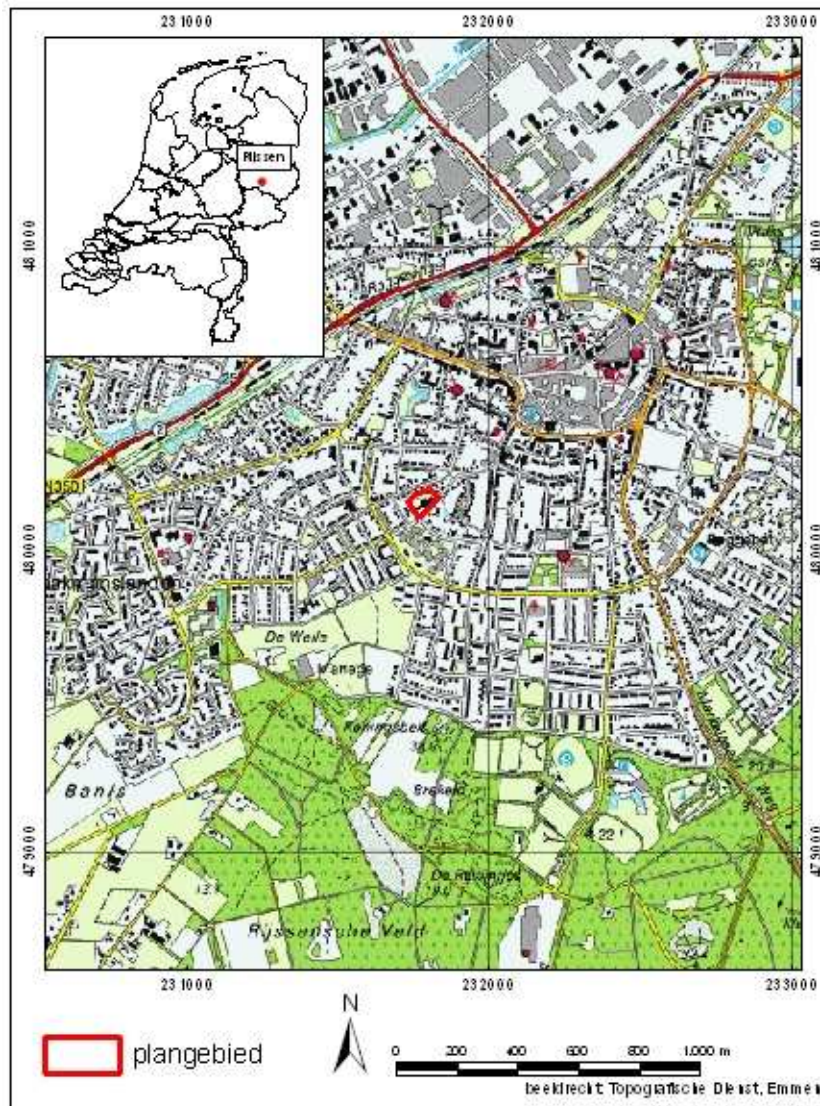
Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1 (SIKB 2006a), het vigerende gemeentelijke beleid en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak (Tebbens 2008).

1.2 Ligging van het gebied

Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Rijssen, gemeente Rijssen-Holten (Fig. 1.1). Het plangebied wordt in het zuidoosten begrensd door de Welleweg, in het zuidwesten door een terrein waarop een gymzaal aanwezig is en in het noordwesten

en noordoosten door bebouwde percelen die gelegen zijn aan de Blinde Banisweg. De oppervlakte bedraagt ca. 4926 m².

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied (ANWB 2004)

Het plangebied was in gebruik als school met schoolplein en enkele groenstroken (Fig. 1.2). Momenteel zijn de school en het schoolplein gesloopt en in gebruik als opslagdepot.

Figuur 1.2 Satellietbeeld van het plangebied en de omgeving. Het plangebied is schematisch weergegeven met de rode contour (Google 2008).

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen een archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld. Bij de inventarisatie van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), evenals de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Hierbij is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS-II) gebruikt. De provinciale cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Overijssel is geraadpleegd, evenals de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart (Boshoven et al. 2008).

Met name voor de recentere archeologische periodes zijn diverse historische bronnen geraadpleegd. Literatuur over de geologie, geomorfologie en de bodemopbouw van het onderzoeksgebied is eveneens bestudeerd om op basis van locatiekeuzetheorieën een uitspraak te doen over de kans op aanwezigheid van archeologische resten.

In navolgende paragrafen worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de literatuurlijst. Voor een tabel met een overzicht van geologische en archeologische tijdvakken wordt verwezen naar Bijlage 1.

2.2 Landschappelijke ontwikkeling

In de volgende paragraaf wordt de ontstaansgeschiedenis van het landschap beschreven. De reconstructie van het (pre-)historische landschap kan veel zeggen over de bewoning en het landgebruik door de mens.

2.2.1 Geologie en geomorfologie

Algemeen

Het onderzoeksgebied ligt in het Oost-Nederlandse dekzandgebied. Gedurende het Pleistoceen (2,6 milj. jaar tot 11.755 jaar geleden) zijn er verscheidene zeer koude perioden geweest (glacialen/ijstijden), afgewisseld met warmere perioden (interglacialen). In de voorlaatste ijstijd, het Saalien (370.000 – 130.000 jaar geleden; bijlage 1) was Nederland gedeeltelijk met een dik pakket landijs bedekt. In deze periode vond als gevolg van het zich verplaatsende landijs in verschillende stadia opstuwing van de in de ondergrond aanwezige (hoofdzakelijk rivier)afzettingen plaats (Berendsen 2000), behorende tot de Formaties van Urk, Peize en Appelscha (De Mulder et al. 2003). Deze gestuwde afzettingen zijn in het landschap als hoog gelegen delen in het landschap te zien en worden stuwwallen genoemd.

De stuwwallen werden vooral in Midden-Nederland gevormd. Daarbij valt op dat in het oosten (Overijssel) geen sprake is van stuwwalcomplexen, maar van geïsoleerd liggende stuwwallen. In Overijssel zijn grote delen van het voormalige stuwwalcomplex namelijk tijdens latere ijsbedekking overreden. Overreden stuwwallen worden gekarakteriseerd door de aanwezigheid van grondmorene pakketten (keileem). Het zand en de stenen die direct onder de ijskap lagen, werden door het schuiven van de zware ijsmassa fijngewreven. Hierbij ontstond een lemige laag met veel keien erin, de

keileemlaag. De meeste van deze keien zijn afkomstig uit Midden- en Zuid-Zweden. De keileem is vrij ondoorlatend, en heeft een grote invloed op de grondwaterstanden. Op sommige plekken in het noordelijke dekzandgebied ligt deze laag op minder dan één meter onder het maaiveld.

Gedurende de laatste ijstijd (Weichselien, 115.000 - 11.755 jaar geleden) heeft het landijs Nederland niet bereikt. Wel is het klimaat tijdens de laatste ijstijd van invloed geweest op het huidige landschap. In het Vroeg-Weichselien (115.000 - 74.000 jaar geleden, bijlage 1) was er nog vrij veel vegetatie, waardoor de zandverstuivingen slechts een lokaal karakter hadden. In het Midden-Weichselien (74.000 - 15.700 jaar geleden) bestond het gebied lange tijd uit een poolwoestijn. De vegetatie was vrijwel verdwenen, waardoor op grote schaal verstuiving van zand kon optreden. Dit door de wind afgezette zand wordt dekzand genoemd. Tevens was de ondergrond permanent bevroren (permafrost). Hierdoor moest het sneeuwsmeltwater in de zomer oppervlakkig afstromen, wat erosie en de afzetting van fluvioperiglaciaal afzettingen tot gevolg had (RGD en Stiboka 1986). Het dekzandpakket wordt gerekend tot de Formatie van Boxtel (De Mulder et al. 2003). Het materiaal bestaat over het algemeen uit kalkarm matig fijn zand (mediaan van 105 – 300 µm) met enkele grovere zand- of grindlaagjes (Berendsen 2000). Het dekzand is soms in een aantal verschillende fases onder te verdelen. Het betreft het “Oud dekzand”, afgezet in het Midden-Weichselien en het “Jong dekzand”, afgezet in het Laat Weichselien (15.700 – 11.755 jaar geleden, Berendsen 2000). Het “Jong dekzand” is weer onder te verdelen in twee fasen, “Jong dekzand I” en “Jong dekzand II”. Op de overgang tussen “Jong dekzand I” en “Jong dekzand II” is op bepaalde plaatsen een dunne bodem gevormd. Deze laag staat bekend als de Laag van Usselo en vertegenwoordigt een oude begroeiingshorizont die zich ontwikkeld heeft op een voormalig landoppervlak of als een veenlaag, daterend in het Allerød-interstadiaal (Berendsen 1998).

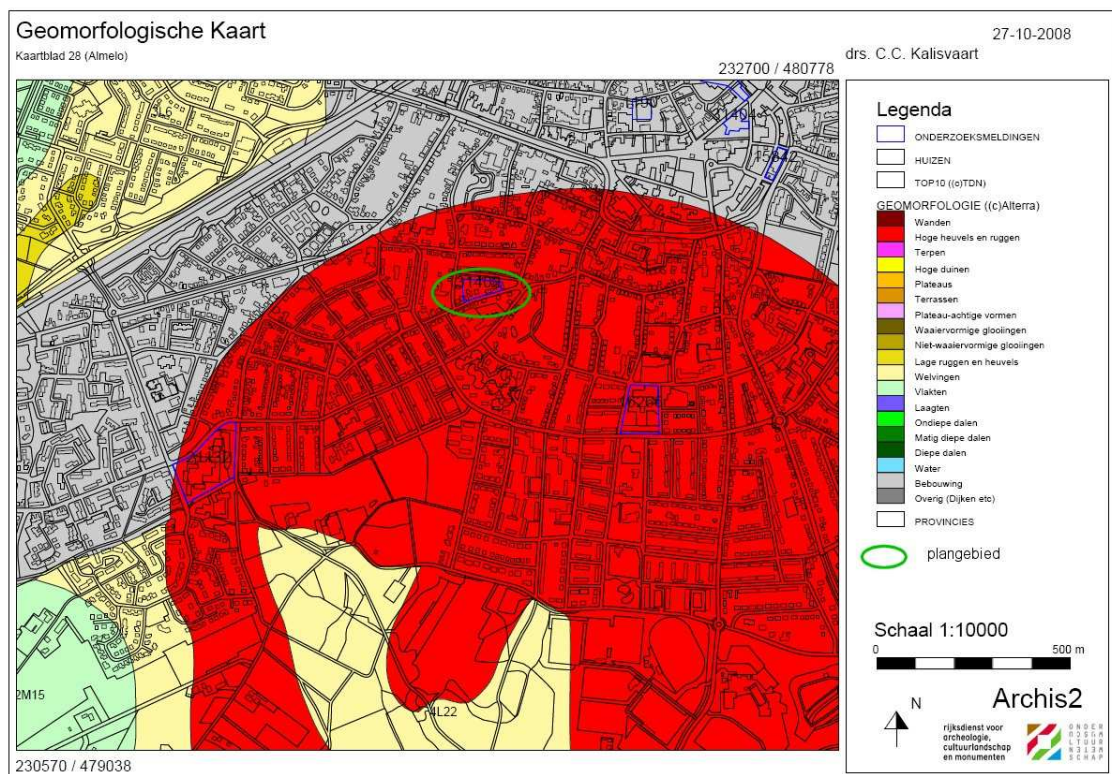
Het dekzandrelief in oost Nederland bestaat voor het grootste gedeelte uit dekzandruggen en dekzandwelingen. Als het dekzand in de luwte van een stuwwal is afgezet worden dit gordeldekzandruggen en/of -welingen genoemd. De gordeldekzandruggen zijn vaak duidelijk te zien en kunnen meer dan 1,5 m boven hun omgeving uitsteken. De dekzandwelingen zijn minder geaccidenteerd. Behalve deze reliëfrijke gebieden zijn er ook gebieden waar het dekzand in de vorm van vlakten is afgezet. Vanwege hun hoge en vrij vlakke ligging zijn deze terreinen als gordeldekzandvlakte aangemerkt. Ze liggen meestal vrij hoog in het landschap en vormen in het oostelijke deel van Salland vaak de verbindingsgebieden tussen de overreden stuwwallen en de lager gelegen beekdalen (Aardkundige waarden provincie Overijssel 2008).

In het Holoceen (vanaf 11.755 jaar geleden) werd het dekzandrelief door vegetatie vastgelegd. Als gevolg van de toegenomen neerslag, het stijgen van de grondwaterspiegel na het afsmelten van het landijs en de aanwezigheid van goed doorlatende stuwwalafzettingen en ondoorlatende afzettingen op geringe diepte zoals keileem en Tertiaire kleien, trad in de lagere delen van de gordeldekzandvlakten kwel op. Op deze wijze ontstonden aan de randen van de stuwwallen kleine beekjes. De natuurlijke begroeiing van deze gordeldekzandvlakten was destijds een vochtig bos. In de loop van de geschiedenis maakte dit bos echter vrijwel overal plaats voor schrale vochtige heidevelden met vennetjes. Reeds vanaf het begin van het Holoceen groeit er

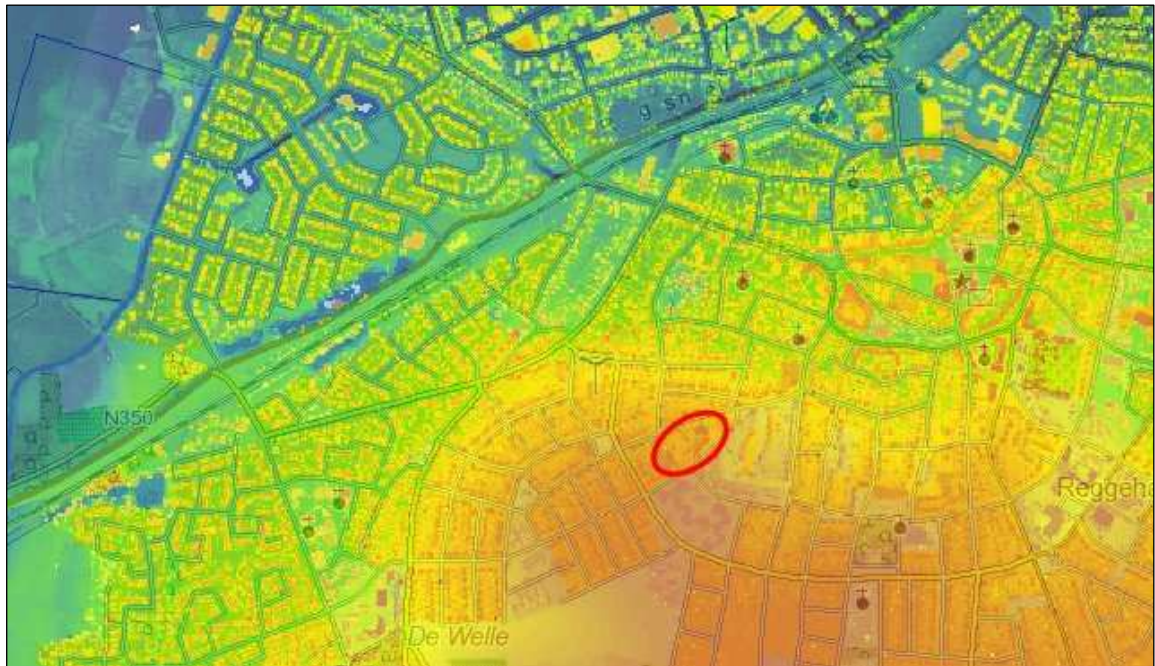
veen in het dal van de Regge. Vanaf het Laat-Atlanticum (circa 5100 jaar BP; Van de Meene 1979) wordt door de vochtige lokale omstandigheden en slechte afwatering ook op hoger gelegen (dekzandvlakten) veen gevormd in Salland.

Plangebied

Rijssen bevindt zich op de noordelijke uitloper van een overreden stuwwal (rood gekleurd; Fig. 2.1) op de overgang naar het lager gelegen beekdal van de Regge (lichtgroen gekleurd in Fig. 2.1). Deze overgang van een hoog gelegen stuwwal naar het lager gelegen beekdal van de Regge is duidelijk zichtbaar in het verschil in hoogte (Fig. 2.2; AHN 2008). De top van de stuwwal bevindt zich op circa 25 m + NAP (donkerrood gekleurd; Fig. 2.2), terwijl de Regge zich op circa 8 m +NAP bevindt (donkerblauw gekleurd). Het plangebied bevindt zich op circa 21 m + NAP (geelgroen gekleurd) en lijkt zich daarom dan ook op de hoger gelegen stuwwal te bevinden. Deze hypothese wordt zowel bevestigd op de geomorfologische kaart (Fig. 2.1; RGD / Stiboka 1986) als op de archeolandschappelijke waardenkaart (Boshoven et al. 2008). Het plangebied ligt hoog gelegen in het landschap en was qua ligging een gunstige plek voor jagers- en/of verzamelaars uit de Steentijd en eventuele (permanente) vestiging. De slechte bodemgesteldheid van de dagzomende tertiaire kleien was voor het bedrijven van land- en/of akkerbouw echter minder geschikt.

Figuur 2.1 Uitsnede van de geomorfologische kaart (RGD en Stiboka 1986, verkregen via Archis-II). De ligging van het plangebied is met de groene contour aangegeven. De stuwwalresten zijn rood gekleurd (code 11B3), de donkergele kleuren duiden op een gordeldekzandrug (al dan niet met een bouwlanddek, code 3K16), de lichtgele kleuren duiden op dekzandruggen (code 3K5) en de lichtgroene kleuren duiden op een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (code 2M15).

Figuur 2.2 Hoogtekaart van de omgeving van het plangebied (AHN 2008). Het plangebied is schematisch aangegeven met de rode contour. Het plangebied ligt op circa 21 m + NAP (geelgroene kleuren). De gebieden die blauw gekleurd zijn, liggen relatief laag (7-8 m + NAP), terwijl de oranjerode kleuren relatief hoog gelegen gebieden aangeven (20-25 m + NAP).

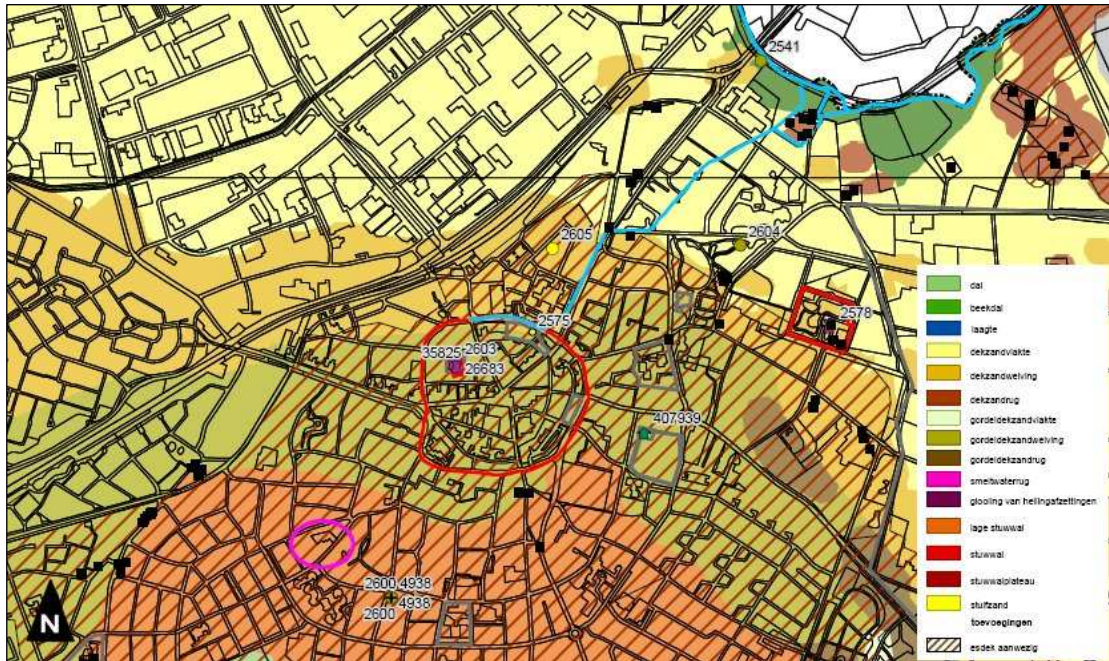
2.2.2 Bodem

Het plangebied is vanwege de ligging binnen de bebouwde kom op kaartblad 28 Oost van de Bodemkaart van Nederland (Stiboka 1983) niet geclassificeerd. Op basis van de omringende bodemeenheden en op basis van de archeolandschappelijke waardenkaart (Fig. 2.3; Boshoven et al. 2008), waarop aangegeven staat dat er een esdek aanwezig is, worden ter plekke van het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden in lemig fijn zand verwacht (code zEZ23). Het gehele plangebied bevindt zich vermoedelijk in een gebied met grondwatertrap VI of VII, wat inhoudt dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand zich op meer dan 80 cm -mv bevindt en dat het plangebied dus goed ontwaterd is.

De bruine en zwarte enkeerdgronden zijn zandgronden met een niet-vergraven, dikke humushoudende bovengrond (Aa-horizont van minimaal 50 cm dik). Deze dikke humushoudende bovengrond wordt ook wel een plaggendek of esdek genoemd. Dit esdek is ontstaan door het eeuwenlang opbrengen van gemengde plaggen en potstalmest op de akkers. De plaggen werden gestoken op nabij liggende gras-, bos- of heidepercelen en in de potstal geworpen om de uitwerpselen van het vee op te vangen. Vaak werd ook het nederzettingsafval vermengd met de plaggen, waardoor in esdekken vaak 'mestaardewerk' voorkomt. De plaggen werden met de uitwerpselen en het nederzettingsafval vervolgens als mest op de akkers gebracht. Op een akkercomplex op arme zandgrond konden zo gedurende langere tijd gewassen verbouwd worden, zonder dat de bodemvruchtbaarheid daarbij uitgeput raakte. De oogsten konden daardoor op peil blijven.

De zwarte enkeerdgronden (zEZ) hebben meestal een zandig tot zwak lemig esdek. Ze worden vooral aangetroffen als complexen van oude bouwlandgronden op de hoger

gelegen dekzandruggen. De nabijheid van zwarte enkeerdgronden bij heideontginningen suggereert dat de zwarte kleur vooral het gevolg is van het gebruik van heideplaggen. Ter plaatse van de esdekken kan het originele maaiveld zijn opgehoogd met minimaal 0,5 m en lokaal zelfs meer dan 1 m grond, terwijl het maaiveld in de afgeplagde gebieden rondom het akkercomplex juist verlaagd is. Bij hele dikke plaggendecken (> 1m) is soms sprake van een bruin esdek in de ondergrond en een donkerbruin tot zwart esdek in de top van de bodem. Dit kan wijzen op een meerfasige opbouw van het esdek, waarbij verschillende brongebieden voor het strooisel zijn afgeplagd.

Figuur 2.3 Uitsnede van de archeolandschappelijke eenhedenkaart (uit Boshoven et al. 2008). De ligging van het plangebied is aangegeven met de paarse contour. Het plangebied ligt op de rand van de stuwwal waarop een esdek aanwezig is.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

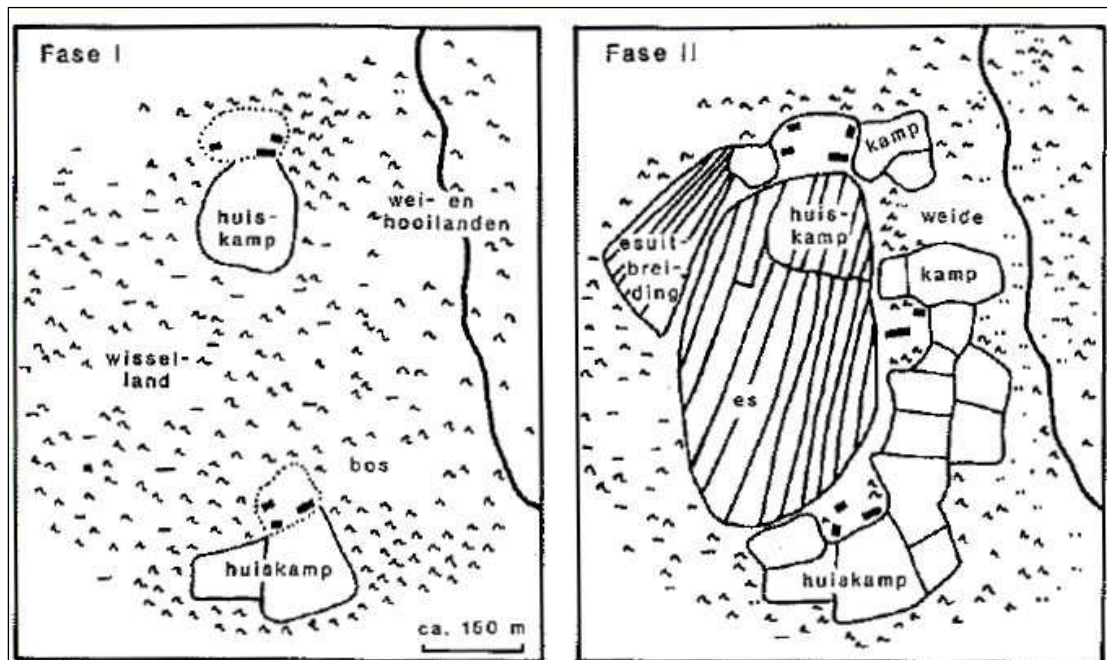
2.3.1 Inleiding

De eerste bewoners van Overijssel waren jagers en verzamelaars uit de Steentijd. De meeste sporen van bewoning uit deze tijd zijn aangetroffen op de hoger gelegen dekzandruggen (inclusief de later ontstane stuifzanden), smeltwaterafzettingen en stuwwallen, die zich nabij water (in de vorm van een beek of ven) bevonden (Rappol 1993). De archeologische nalatenschap bestaat uit vuurstenen voorwerpen zoals vuistbijlen, pijlsptisen en afval dat bij vuursteenbewerking is ontstaan, zoals afslagen (Provincie Overijssel 2008). Ook nabij het plangebied zijn dergelijke vondsten gedaan. Uit de Late Steentijd zijn er sporen van graven: restanten van hunebedden en grafheuvels. Urnevelden bestaan uit groepen kleine grafheuvels, die dicht bij elkaar zijn opgeworpen. Ze dateren uit de Late Bronstijd en de Vroege IJzertijd. De stuwwallen werden door de vroegste landbouwers gemeden, aangezien de grond mineraalarm was en het ontbrak aan oppervlaktewater (Berendsen 2000).

De onbewoonbare delen tussen ca. 6000 v. Chr. en 1000 n. Chr. bestonden naast de hoger gelegen onvruchtbare stuwwallen uit lage dekzanden, (voormalige veen)moerassen, dalen, alsmede de meeste beek-, rivier- en zee-afzettingen (Rappol 1993).

Vanaf circa de 10de/11de eeuw zijn in Overijssel en Drenthe de ingrijpende veranderingen van woonlocaties, ontginningen, esaanleg en drainages begonnen (Verlinde 1987). Woonplekken van de boerderijen werden verschoven van de hogere zandgronden naar de voet ervan. Woon- en begraafsporen onder esdekken dateren dan ook meestal uit de perioden voorafgaand aan de 10^e eeuw. De nederzettingen van de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen lagen ongeveer 2 km uit elkaar en de gehuchten omvatten meestal 1 tot 3 boerderijen. Vanaf de Volle Middeleeuwen breidde het aantal boerderijen in de nederzettingen zich uit (Fig. 2.4, Fase II). Daarnaast vond er samentrekking van boerderijen in een dorpskern plaats, terwijl daarvoor de boerderijen juist verspreid lagen over het dorpssterritorium te midden van hun akkers. De kleine akkertjes werden vervolgens vanaf de Late Middeleeuwen vervangen door grootschalige gemeenschappelijke escomplexen, behorende bij de steeds groter wordende nederzetting (Rappol 1993).

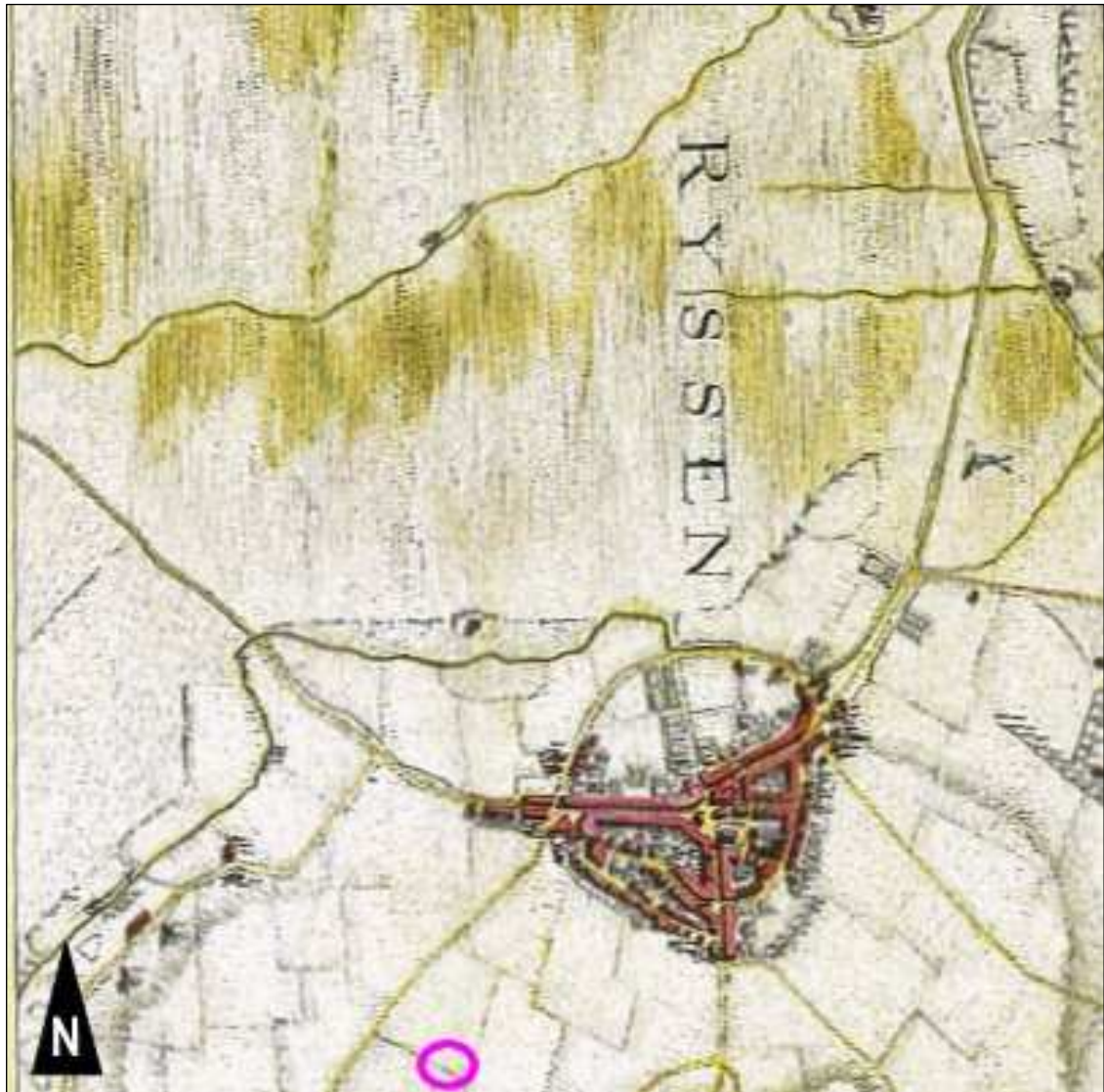

Figuur 2.4 Het ontstaan van een es. Fase I. Vroege Middeleeuwen, Fase II. Vanaf de 10de eeuw. Uit Rappol 1993.

2.3.2 Historie

Het plangebied was aan het einde van de 18^e eeuw onbebouwd en lag ten zuiden van de bebouwde stadskern van Rijssen, gelegen op de overreden stuwwal (Versfelt 2003; Fig. 2.5). Het plangebied was destijds in gebruik als akkerland en duidt op een relatief hoge en droge ligging. De akkers hebben een blokvormig verkavelingspatroon en behoren tot de Marke ontginningen (Berendsen 1998). Deze coöperatieve vorm van het plegen van landbouw komen in Overijssel waarschijnlijk voor het eerst in de tweede helft van de 13^e eeuw voor (Rappol 1993). Ten noorden van Rijssen komen rondom het beekdal van de Regge voornamelijk drassige graslanden en moerassen voor.

Zowel op de eerste kadastrale kaart uit omstreeks 1830 als op de Hottinger-atlas uit circa 1770 zijn duidelijke blokvormige percelen te herkennen behorende bij de Marke ontginningen. Rond 1830 was het plangebied nog steeds onbebouwd (WatWasWaar 2008) en nog steeds in gebruik als akkerland. Op de akker werd vermoedelijk haver geteeld. Dit is te herleiden aan de naam van de akker, 't Haverveldje. Omstreeks 1900 was het plangebied nog steeds onbebouwd (Fig. 2.6; Robas 1989) en nog steeds in gebruik als akker. In de jaren 30 zijn de akkers geleidelijk aan bebouwd geworden. Vanaf 1935 is op de kadastrale kaartbladen een school zichtbaar (WatWasWaar 2008) binnen het plangebied, die medio 2008 is afgebroken.

Figuur 2.5 Uitsnede van de Hottinger Atlas (Versfelt 2003) uit de periode 1773 - 1794. De ligging van het plangebied is schematisch met de paarse contour aangegeven.

Figuur 2.6 Uitsnede van de historische kaart uit omstreeks 1900 (Robas 1989), verkregen via KICH (2008). Op de achtergrond is de huidige topografie zichtbaar. In het noordoostelijke deel van de uitsnede is de historische kern van Rijssen weergegeven.

2.3.3 Bekende archeologische waarden

Het gebied is op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de RACM en de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Overijssel (2008) vanwege de ligging binnen de bebouwde kom van Rijssen niet geclassificeerd. Rijssen wordt omgeven door gebieden met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Deze middelhoge tot hoge verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden. Door middel van interpolatie van deze gebieden met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting kan voor het plangebied op basis van de hoge ligging van het plangebied (Fig. 2.2), op de rand van een stuwwal (Fig. 2.1 en 2.3), een middelhoge tot hoge verwachting worden toegekend. Op de gemeentelijke verwachtingskaart wordt aan het plangebied een middelhoge archeologische verwachting toegekend (Bijlage 2). Deze verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van een esdek, de gunstige landschappelijke ligging op de rand van een hoog gelegen stuwwal, de slechte bodemgesteldheid en het geringe aantal bekende waarnemingen op dezelfde geomorfologische eenheid.

Tijdens het bureauonderzoek zijn de archeologische vondstmeldingen, waarnemingen en monumententerreinen in de omgeving van het plangebied in het ARCHIS-II-bestand van de RACM geïnventariseerd. Uit dit bestand blijkt dat er binnen het plangebied geen monumenten, waarnemingen en/of vondstmeldingen bekend zijn. Binnen een straal van 500 m zijn twee monumenten terreinen en twee waarnemingen bekend (zie fig. 2.3). Het betreft de volgende monumenten en waarnemingen:

AMK-terrein 13975 ligt circa 400 m ten noordoosten van het plangebied. Het betreft een terrein van archeologische waarde waarbinnen huisplaatsen (boerderijen) uit de Late Middeleeuwen verwacht worden. Binnen dit terrein zijn op de gemeentelijke verwachtingskaart (Bijlage 2) boerderijen aangegeven, die al in de 15^e eeuw aanwezig waren. Deze boerderijen zijn onderdeel van de stadskern van Rijssen, dat als boerderijenstadje is ontstaan. In de 13de eeuw is rondom het boerderijenstadje een ronde omwalling aangelegd.

Binnen de historische stadskern van Rijssen bevindt zich AMK-terrein 13639 met de status van hoge archeologische waarde. Ter plekke van het terrein bevinden zich resten van de havezathe "Bevervoorde". De restanten bevinden zich onder een groenstrook. De oudste vermelding van de havezathe dateert uit 1323. In 1683 was het huis ernstig vervallen. Rond 1880 werd een deel van de gracht gedempt, terwijl de overige delen verlandden. In 1995 is er een kruissleuf aangelegd over de huisplaats en de noordgracht, waarbij voornamelijk 14de tot 18de eeuws vondstmateriaal (aardewerk en steenfragmenten) zijn aangetroffen (waarnemingsnummer 2575, 2578 en 2603). Ook zijn er tijdens dit onderzoek diverse fragmenten steengoed aangetroffen (Siegburg en Frechen) daterende uit de Late Middeleeuwen tot en met de Vroege Nieuwe Tijd (1250 – 1650 AD, waarnemingsnummers 26683 en 35825).

Waarneming 2600 betreft een bronzen Romeinse munt (12 v. Chr. – 450 n. Chr.), die in de omgeving van Rijssen zou zijn gevonden. Aangezien de exacte vindplaats van de Romeinse munt onbekend is, is de locatie van waarnemingsnummer 2600 (circa 500 m ten zuidwesten van het plangebied) arbitrair.

Waarneming 4938 ligt circa 200 m ten zuidoosten van het plangebied. Het betreft een stenen hamerbijl uit het Laat-Neolithicum (2850-2450 v. Chr.), behorende tot de Enkelgraf-cultuur. Deze waarneming is op de rand van de stuwwal aangetroffen.

Uit de omringende onderzoeksmeldingen blijkt dat de bodem op diverse plekken rondom het plangebied door recente bouwwerkzaamheden verstoord is. Het is goed mogelijk dat tijdens de aanleg van de school in de jaren 30 de bodem ter plekke van funderingen in het plangebied verstoord is geraakt en dat daardoor eventueel aanwezige archeologische resten niet meer "in situ" aanwezig zijn.

Op de Topografische atlas van Overijssel (ANWB 2004), het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN 2008) en op de gemeentelijke verwachtingskaart (Boshoven et al. 2008) zijn verder geen aanwijzingen te vinden dat er plekken ontgrond zijn binnen het plangebied. Ook volgens informatie van de provincie Overijssel is er geen sprake van een recente ontgraving binnen het plangebied.

Er kunnen natuurlijk wel verstoringen aanwezig zijn als gevolg van infrastructurele veranderingen binnen het plangebied.

2.4 Archeologische verwachting

Het plangebied bevindt zich op de rand van een overreden stuwwal, op de overgang naar het lager gelegen beekdal van de Regge. De afzettingen behorende bij de stuwwal zijn vanaf de Volle Middeleeuwen afgedekt door een esdek (plaggendek). Bodemkundig worden derhalve dan ook hoge zwarte enkeerdgronden verwacht. Op basis van de ouderdom van de stuwwalafzettingen kunnen in principe archeologische resten worden verwacht vanaf het Paleolithicum. Landschappelijk gezien is de hoge

ligging van het gebied in de nabijheid van stromend water (Regge) een gunstige locatie voor jagers en verzamelaars uit de Steentijd. Op dergelijke landschappelijke overgangen is normaliter een grote verscheidenheid aan flora en fauna aanwezig, waar jagers en verzamelaars graag bivakkeerden (complextype: nederzetting, klein jacht- en/of verzamelaarskampement). Dit wordt bevestigd door waarnemingen uit het Neolithicum (voornamelijk vuurstenen bijlen), die in de nabije omgeving van het plangebied bekend zijn. Voor het plegen van akkerbouw was deze locatie vanwege de slechte bodemgesteldheid minder geschikt. Dit wordt bevestigd door het feit dat uit de periode Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen weinig tot geen bekende waarnemingen aanwezig zijn gelegen op stuwwalafzettingen.

Omdat de verwachte enkeerdgronden zijn gevormd onder hoge en droge omstandigheden en vaak gelegen zijn nabij oude nederzettingen of hoeven is de kans op het aantreffen van vindplaatsen zeer hoog. Archeologische vondsten en bewoningssporen kunnen bij een intact bodemprofiel worden verwacht aan de basis van het esdek en in de top (Ah-, E-, Bh- en Bs-horizonten) van een eventueel daar onder begraven bodemprofiel (meestal een humuspodzol). De plaggenbemesting kwam vanaf ongeveer de 11^e eeuw in zwang, zodat vooral vindplaatsen van vóór de Middeleeuwen nog intact en goed geconserveerd zullen zijn. Vanwege de dikte van het esdek zullen eventuele vindplaatsen veelal nog gaaf aanwezig zijn, omdat ze door de ophoging geleidelijk buiten het bereik van het eergetouw en de keerploeg (sinds de 15^e-16^e eeuw) zijn geraakt. De oudere groundbewerking (met eergetouw) zal hooguit de bovenste 15 cm van de oude bodem hebben geroerd en dus nauwelijks verstoringen van de originele bodem hebben veroorzaakt. Eventueel mestadewerk uit de Middeleeuwen en uit recentere periode is meestal van elders aangevoerd en duidt dan geen vindplaats ter plaatse aan. Pre-middeleeuws aardewerk dat zich in (de basis van) het esdek bevindt kan door biologische activiteit en regelmatig ploegen omhoog gewerkt zijn en daardoor weer wel een aanwijzing zijn voor een vindplaats in de begraven ondergrond onder het esdek. De grondwaterstand is meestal laag en het profiel is dus goed ontwaterd. Hierdoor zullen vooral organische resten en botmateriaal minder goed geconserveerd zijn.

Op basis van bovenstaande gegevens geldt vooralsnog een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit de periode Paleolithicum tot en met het Neolithicum (complextype: jacht- en/of verzamelaarskampement) en een middelhoge verwachting voor de periode Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen (complextype: nederzetting). Voor de periode Volle Middeleeuwen geldt vooralsnog een hoge trefkans vanwege de ligging nabij de historische kern van Rijssen (complextypen: nederzetting, boerderij).

Uit de omringende onderzoeksmeldingen blijkt dat de bodem op diverse plekken rondom het plangebied door recente sloopwerkzaamheden verstoord is. Het is goed mogelijk dat tijdens de aanleg van de funderings sleuven van de school in de jaren 30 de bodem ter plekke van het plangebied verstoord is geraakt en dat daardoor eventueel aanwezige archeologische resten niet meer overal "in situ" aanwezig zijn.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Werkwijze

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd op basis van de resultaten van het bureauonderzoek. Hierbij is de tijdens het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting in het veld getoetst.

Allereerst hebben waarnemingen in het plangebied plaatsgehad om de aanwezigheid van archeologische resten te kunnen beoordelen. Gezien het feit dat het plangebied is bebouwd en het oppervlak is verhard, is de vondstzichtbaarheid ter plaatse zeer gering. Een oppervlaktekartering is derhalve niet uitgevoerd. Wel zijn eventueel aanwezige molshopen en slootkanten geïnspecteerd.

Vanwege de te verwachten verstoringen (sloop school) is een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Met deze methode worden gemiddeld 6 boringen per hectare verricht met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm, en daar waar de bodem intact is met een diameter van 15 cm waarna vervolgens het materiaal is gezeefd.

In het plangebied zijn op deze manier 5 boringen geplaatst. De boringen zijn verricht tot een diepte van maximaal 1,25 m –mv (beneden maaiveld). Er is een 40 bij 50 m verspringend boorgrid gehanteerd.

De locaties van de boringen zijn ingemeten met GPS, waarbij de afwijking circa 2 meter bedraagt. De hoogteligging ten opzichte van NAP is uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN 2008) gehaald. Archeologische indicatoren kunnen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats ter plaatse of in de nabijheid van de betreffende boring(en). Deze indicatoren bestaan bijvoorbeeld uit aardewerk, verbrande huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en al dan niet verbrand bot. Eventuele vondsten die zijn aangetroffen, werden meegenomen, schoongemaakt en gedetermineerd.

Om inzicht te krijgen in de bodemkundige en lithologische gesteldheid van de ondergrond, zijn de boringen lithologisch (volgens de NEN 5104) en bodemkundig beschreven (volgens De Bakker & Schelling 1989). Eveneens is gekeken naar de mate van intactheid van het bodemprofiel. Een nog intact bodemprofiel kan betekenen dat een eventueel aanwezige vindplaats nog gaaf en goed geconserveerd is.

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden 20 oktober 2008. In navolgende paragrafen worden de resultaten van het veldonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een archeologische interpretatie. De locaties van de boringen staan weergegeven op de boorpuntenkaart (Bijlage 3). De boorbeschrijvingen bevinden zich in Bijlage 4.

3.2 Veldwaarnemingen

Het plangebied is momenteel een braakliggend terrein waarop diverse zand- en storthopen aanwezig zijn (Fig. 3.1). In het uiterst noordelijke deel van het plangebied bevindt zich een grasveldje met enkele hoge bomen. Door de aanwezige storthopen en de schaarse begroeiing waren aan het maaiveld geen aanwijzingen zichtbaar die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische resten in de bodem.

Figuur 3.1 Overzichtsfoto van het plangebied genomen vanuit het zuiden kijkende in noordoostelijke richting (foto gemaakt: 20-10-2008, drs. C.C. Kalisvaart). Op de voorgrond is het braakliggende terrein van de gesloopte school zichtbaar. Daarachter bevindt zich een dunne groenstrook met enkele bomen.

Binnen het plangebied is een duidelijk hoogteverschil waarneembaar. Het zuidelijke deel van het plangebied bevindt zich op circa 21 tot 22 m +NAP, terwijl het uiterst noordelijke deel van het plangebied zich ongeveer 1,5 tot 2 m lager bevindt (AHN 2008).

3.3 Verkennend booronderzoek

3.3.1 Lithologie en bodemopbouw

In de boringen 1 en 4 bestaat het oorspronkelijke sediment (C-horizont) uit zwak grindig, zwak siltig, (licht)bruingeel, slecht gesorteerd, matig grof (210-300 μm) zand. In de boringen 2, 3 en 5 bestaat het oorspronkelijke sediment uit donkergeel, beter gesorteerd, matig tot uiterst siltig, matig tot zeer fijn (105-210 μm) zand met in boring 2 enkele leemlagen. Het betreft hier gestuwde grovere en scherpere fluviatiele afzettingen, waartussen in depressies en luwtes gedurende het Pleniglaciaal en/of Laat Glaciaal een dun pakket, goed gesorteerd (gordel)dekzand is afgezet. De top van deze gestuwde (onverstoorde) afzettingen bevindt zich in het plangebied tussen 37 en 105 cm -mv.

In alle boringen (met uitzondering van die in boring 4) is er bodemkundig gezien sprake van een AC-profiel. Naast de vlekkerigheid van de bouwvoor is de overgang tussen de A en de C-horizont in deze delen abrupt. De oorspronkelijke (podzol)bodem is hier vermoedelijk door het ploegen van de voormalige akkers (te zien aan bruingele

vlekken) en door de bouw en de sloop van een school (te herkennen aan recent bouwpuin) tot in het oorspronkelijke materiaal verstoord en opgenomen in de ploeglaag / bouwvoor. Ter plaatse van boring 3 bevindt zich onder een 50 cm dik, door gele vlekken gekenmerkt, puindek nog een intact esdek. Hier is sprake van een enkeerdgrond. Het esdek kan in twee fases worden onderverdeeld. De bovenste 20 cm bestaat uit matig siltig, matig humeus, matig fijn zand, terwijl de onderste 30 cm bestaat uit een (licht)bruingrijs, zwak humeus, zeer fijn zand. Dit onderscheid duidt op verschillende herkomstgebieden van de opgebrachte potstalmest. Onder het esdek bevindt zich scherp begrensd het originele materiaal. De top van het oorspronkelijke leefniveau met bijbehorende bodemhorizonten (E-, B(hs)- en of BC-horizont) is hierbij afgetopt en opgenomen in het esdek.

Ter plekke van boring 4 bevindt zich onder een 37 cm dik puindek nog een (deels) intact ABC-profiel (Bijlage 3). Onder de recente bouwvoor bevindt zich nog een geelbruine ijzer en humus inspoelingshorizont (Bhs-horizont), waaronder zich een overgangshorizont (BC-horizont) bevindt. De overige boringen lieten een AC-profiel zien, met in sommige gevallen nog een dunne BC-horizont.

Het feit dat de meest noordelijke en laagst gelegen boringen nog (deels) intact zijn en de diepste verstoringen zich in het hoger gelegen zuidelijke deel bevinden, duidt dit vermoedelijk op egalisatie van het schoolterrein in de jaren 30.

3.3.2 Archeologische indicatoren

Bij controle van het opgeboorde bodemmateriaal zijn in het gehele plangebied met uitzondering van een houtskool spikkel in het onderste deel van het tweefasig opgebouwde esdek geen archeologische indicatoren en/of vondsten aangetroffen. Aangezien de houtskool spikkel zich in een esdek bevindt dat van elders is opgebracht, lijkt dit geen aanwijzing te zijn van bewoning en/of menselijke activiteit binnen het plangebied.

3.4 Archeologische interpretatie

Het plangebied bevindt zich op stuwwalafzettingen die in luwtes en depressies zijn opgevuld met (gordel)dekzand. De bodems ter plekke van het plangebied kunnen met uitzondering van boring 4 als AC-profiel worden geclassificeerd. De top van de oorspronkelijke (podzol)bodem is hier vermoedelijk door het ploegen van de voormalige akkers (te zien aan bruingele vlekken) en door de bouw en de sloop van een school (te herkennen aan recent bouwpuin) tot in het oorspronkelijke materiaal verstoord en opgenomen in de ploeglaag / bouwvoor. Derhalve kunnen eventueel aanwezige archeologische resten niet meer "in situ" worden aangetroffen. Daarnaast zijn er tijdens het booronderzoek geen relevante archeologische indicatoren en/of vondsten aangetroffen.

Ter plekke van boring 4 is een deel van de top van het oorspronkelijke leefniveau (onder een verstoord puindek) nog intact aanwezig. Het oorspronkelijke sediment in de top van de gordeldekzandafzettingen is vervolgens gezeefd, maar leverde geen indicatoren en/of vondsten op.

Op basis van de diepe verstoringen tot in het C-materiaal ter plekke van het grootste deel van het plangebied (ca. 80%) en het ontbreken van archeologische indicatoren ter plekke van de intacte bodems kan de middelhoge tot hoge archeologische verwachting opgesteld in het bureauonderzoek worden bijgesteld naar een lage archeologische verwachting op het aantreffen van archeologische resten "in situ" voor alle perioden.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen

De beantwoording van de onderzoeksvragen zoals gesteld in het Plan van Aanpak (Tebbens 2008):

Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Binnen het plangebied zijn geen bekende archeologische waarden bekend. Ten zuidoosten van het plangebied is wel een stenen bijl uit het Laat Neolithicum aangetroffen.

Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemversturende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?

Ter plekke van het plangebied wordt een hoge zwarte enkeerdgrond verwacht. Er zijn geen gegevens bekend over mogelijke bodemversturende ingrepen in het verleden. Wel is het plangebied mogelijk lokaal verstoord in de jaren 30, toen het plangebied mogelijk geëgaliseerd is en in gebruik is genomen als school met schoolplein.

Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?

Op basis van het bureauonderzoek geldt vooralsnog een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit de periode Paleolithicum tot en met het Neolithicum (complextype: jacht- en/of verzamelaarskampement) en een middelhoge verwachting voor de periode Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen (complextype: nederzetting). Voor de periode Volle Middeleeuwen geldt vooralsnog een hoge trefkans vanwege de ligging nabij de historische kern van Rijssen (complextypen: nederzetting, boerderij).

Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?

Ter plaatse van alle boringen (met uitzondering van boring 4) is er bodemkundig gezien sprake van een tot 105 cm diepte verstoord AC-profiel. In boring 3 bevindt zich onder een 50 cm dik, door gele vlekken gekenmerkt, puindek nog een intact esdek. Hier is sprake van een restant van een enkeerdgrond. Ter plekke van boring 4 bevindt zich onder een 37 cm dik puindek nog een (deels) intact ABC-profiel.

Is vervolgonderzoek nodig om de door het bureauonderzoek en verkennend booronderzoek in beeld gebrachte gebieden met een archeologische verwachting en een intact bodemprofiel nader te onderzoeken en zo ja, in welke vorm?

Gezien de lage verwachting om nog intacte archeologische vindplaatsen aan te treffen vanwege de grootschalige verstoringen tot in de C-horizont en het ontbreken van archeologische indicatoren en/of vondsten is de kans klein dat eventueel aanwezige archeologische resten worden bedreigd. Derhalve adviseert BAAC bv dat een archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk is.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van bovenstaande conclusies adviseert BAAC bv dat een archeologisch vervolgonderzoek **niet noodzakelijk** is. Bovenstaand advies vormt een zogenaamd

selectieadvies. Dit betekent niet dat reeds gestart kan worden met bodemverstorende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten. Het selectieadvies dient namelijk eerst beoordeeld te worden door de bevoegde overheid en leidt tot een selectiebesluit.

Hoewel getracht is een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden, kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten in de gebieden waarvoor geen vervolgonderzoek wordt aanbevolen. BAAC bv wil er daarom op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden dient men hiervan melding te maken bij de Minister (in de praktijk de RACM) conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

Geraadpleegde bronnen

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2000, *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen, 2^e druk, 220p.

Boshoven, E.H., A. Buesink, N.J. Krekelbergh, H.M.M. Geerts, L.A. Tebbens en J.M.J. Willems, 2008. *Gemeente Rijssen-Holten. Een archeologische inventarisatie, verwachtings- en beleidsadvieskaart*. BAAC-rapport V-07.0478, Deventer.

Meene, van den. E.A., 1979. *Het ontstaan van de Gelderse IJssel*. Geografisch Tijdschrift 1: 40 – 48.

Mulder, de. E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff bv, Houten.

Rappol, M., 1993. *In de bodem van Salland en twente*. Lingua Terrae, Amsterdam.

Rijks Geologische Dienst (RGD) en Stichting Bodemkartering (Stiboka), 1986a. *Toelichting op de geomorfologische kaart van Nederland (schaal 1:50.000) blad 28 Oost/West (Almelo)*. RGD, Haarlem. Online geraadpleegd via ARCHIS II.

SIKB, 2006a. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1*. SIKB, Gouda

SIKB, 2006b. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel karterend booronderzoek*. SIKB, Gouda

Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1983. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000, toelichting bij kaartblad 28 West Almelo*. Stiboka, Wageningen.

Tebbens, L.A., 2008. *Onderzoeksvoorstel – Plan van Aanpak Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek, Plangebied Welleweg te Rijssen*. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Geraadpleegde kaarten

ANWB, 2004. *Topografische atlas Overijssel (1:25.000)*, ANWB, Den Haag

Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) afkomstig van ARCHIS-II archief van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>. Geraadpleegd oktober 2008.

Provincie Overijssel, 2008. *Cultuurhistorische Atlas provincie Overijssel*. Online geraadpleegd via gisopenbaar.overijssel.nl

Rijks Geologische Dienst (RGD) en Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1986. *Geomorfologische Kaart van Nederland Blad 28 Almelo* (1:50.000). Stiboka, Wageningen.

Robas Producties, 1989. *Grote Historische Atlas van Overijssel*, 1:25 000. Den IJp.

Stichting voor Bodemkartering, 1983. *Bodemkaart van Nederland Blad 28 (Oost/West Almelo)* (1:50.000). Stiboka, Wageningen.

Versfelt, H.J., 2003. *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland*. Heveskes Uitgevers, Groningen.

WatWasWaar, 2008. *Eerste Kadastrale kaart uit de periode 1827-1832*. Online geraadpleegd via www.watwaswaar.nl

Geraadpleegde websites

Aardkundige waarden provincie Overijssel 2008. Verkregen via www.natuurlijk.nl

AHN 2008. Verkregen via www.ahn.nl

Google maps 2008. Verkregen via maps.google.nl

KICH 2008. Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie van Nederland. Verkregen via www.kich.nl

Bijlage 1

Overzicht relevante geologische en archeologische
tijdvakken

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie			
	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)			
11.755	Kwartair	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel
12.745						Allerød (warm)			
13.675						Vroege Dryas (koud)			
14.025						Bølling (warm)			
15.700						Laat-Pleniglaciaal			
29.000		Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3					
50.000			Vroeg-Pleniglaciaal	4					
75.000			Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a					
		5b							
		5c							
	5d								
115.000	Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Eemien (warme periode)	5e	Eem Formatie			
130.000					6	Formatie van Drente			
370.000	Midden	Midden	Weichselien (ijstijd)	Saalien (ijstijd)	6	Formatie van Urk			
410.000							Holsteinien (warme periode)		
475.000						Elsterien (ijstijd)			
850.000						Cromerien (warme periode)			
2.600.000	Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien			Formatie van Sterksel			

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
-1500	Vb1			Middeleeuwen			
-450	Va			Romeinse tijd			
0		Holoceen	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
-12	IVa			Bronstijd			
-800	815		Midden	Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum
-2000	2650						
-3755	5000	Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum	
-4900	7020						
-5300	8000						
-8800	9000	Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum	
11.755	10.150						
12.745	10.800						
13.675	11.800						
14.025	12.000	Weichselien (ijstijd)	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum	
15.700	13.000						
		Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	LW II	dennen- en berkenbossen	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	LW I	open parklandschap	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	LW I	open vegetatie met kruiden en berkenbomen	Laat-Paleolithicum	
-35.000		Laat-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum	
		Laat-Pleistoceen	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)		perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap	Midden-Paleolithicum	
		Laat-Pleistoceen	Eemien (warme periode)		loofbos	Midden-Paleolithicum	
		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum	
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum	

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenbergh (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

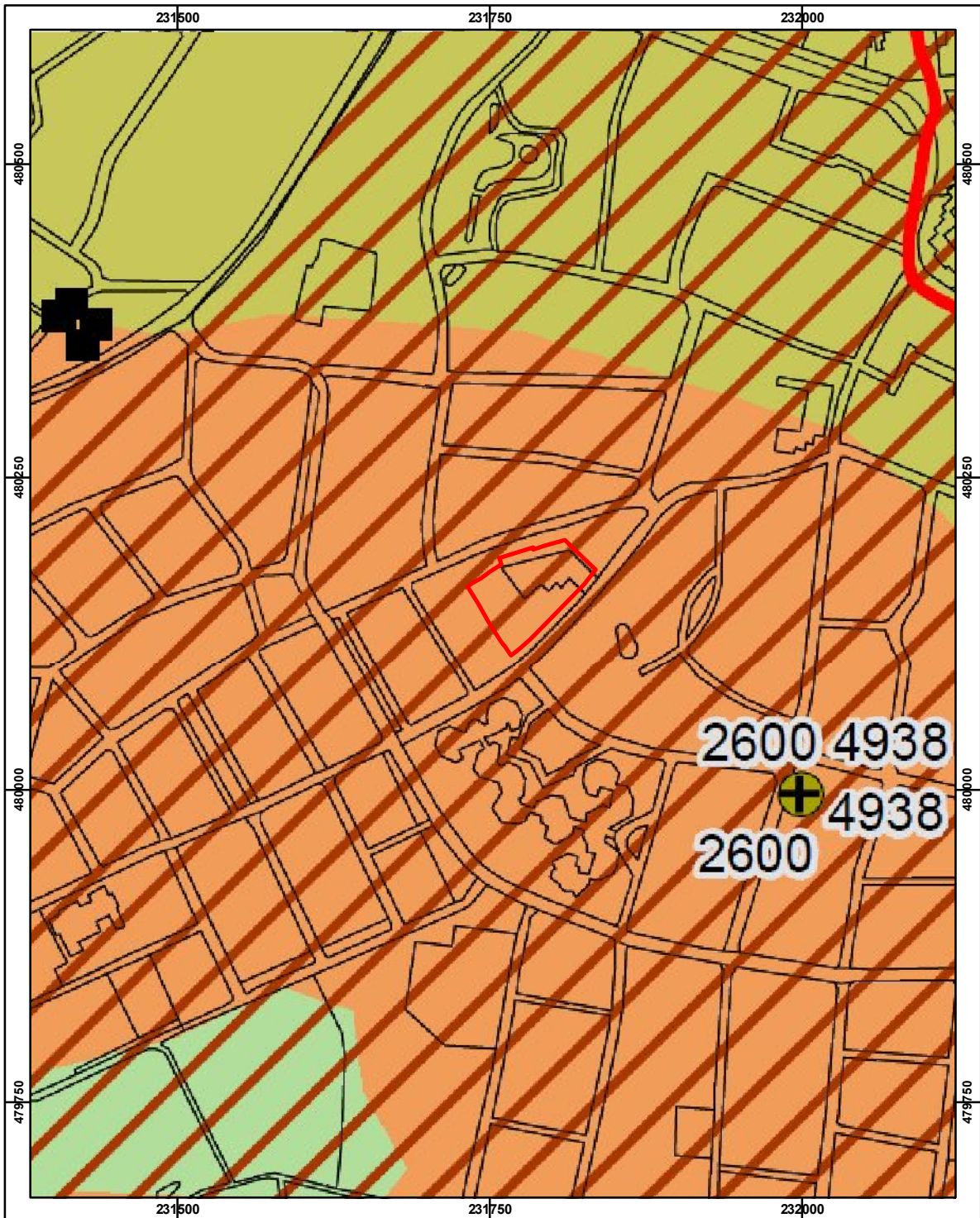

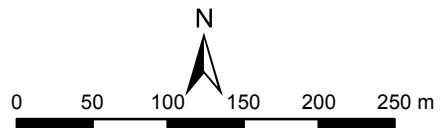
Bijlage 2

Uitsnede Verwachtingskaart van de gemeente Rijssen-
Holten

Rijssen, Welleweg, Banisschoolterrein
verwachtingskaart

- esdek aanwezig
- bebouwing in 1832
- administratief (exacte ligging onbekend)
- Mesolithicum
- Archeologische monumenten en overige AMK-terreinen

- overig**
- plangebied
- topografische ondergrond

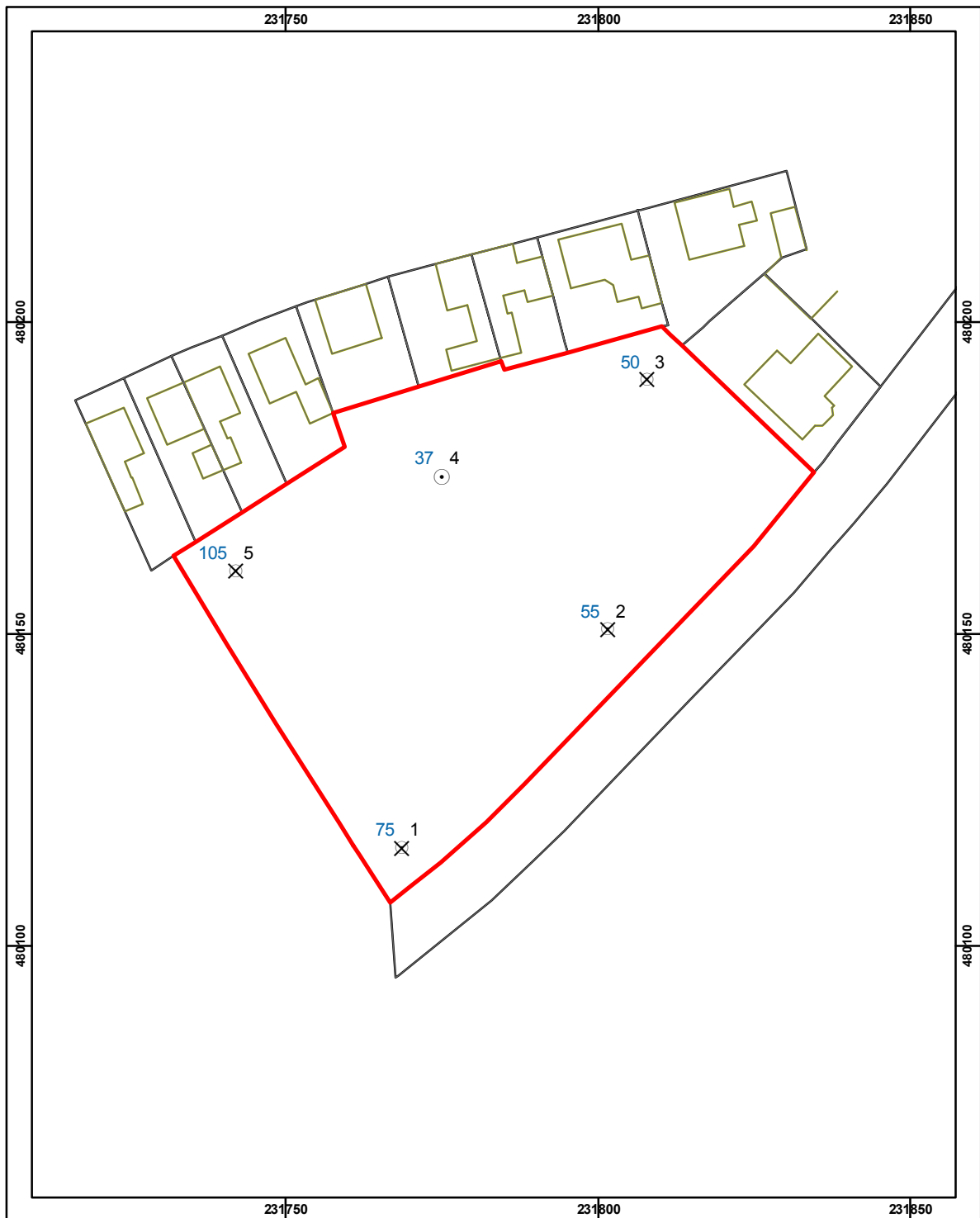
BAAC

Bijlage 3

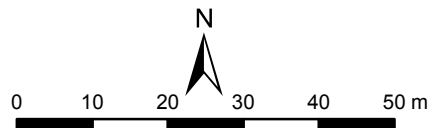
Boorpuntenkaart

Rijssen, Welleweg, Banisschoolterrein

boorpuntenkaart

boorpunten

- ⊙ ABC profiel
- ✕ verstoord
- 100 verstoringdiepte (cm -mv)

overig

- plangebied
- topografische ondergrond

BAAC

Bijlage 4

Boorstaten

boring: 80381-1

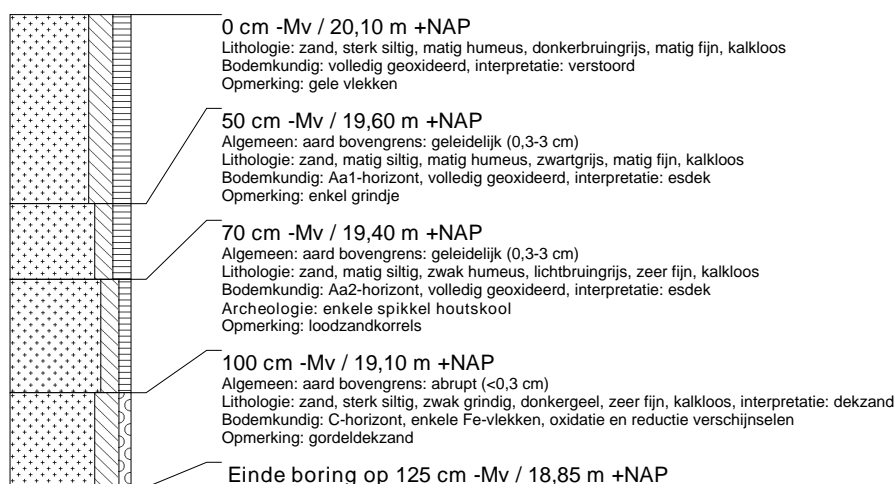
beschrijver: CK, datum: 20-10-2008, X: 231.739, Y: 480.104, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 28D, hoogte: 21,80, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Overijssel, gemeente: Rijssen-Holten, plaatsnaam: Rijssen, opdrachtgever: Gemeente Rijssen-Holten, uitvoerder: BAAC bv

boring: 80381-2

beschrijver: CK, datum: 20-10-2008, X: 231.819, Y: 480.150, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 28D, hoogte: 20,00, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Overijssel, gemeente: Rijssen-Holten, plaatsnaam: Rijssen, opdrachtgever: Gemeente Rijssen-Holten, uitvoerder: BAAC bv

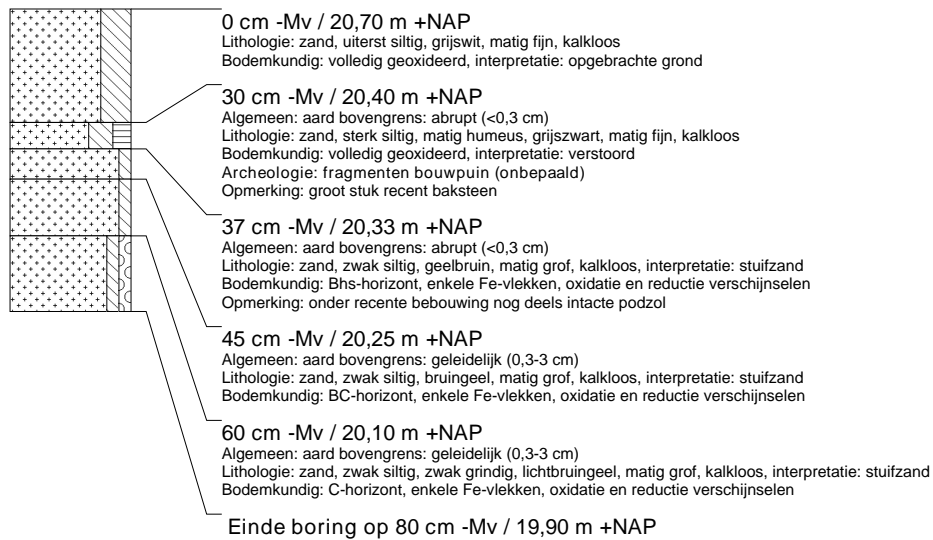
boring: 80381-3

beschrijver: CK, datum: 20-10-2008, X: 231.801, Y: 480.170, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 28D, hoogte: 20,10, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Overijssel, gemeente: Rijssen-Holten, plaatsnaam: Rijssen, opdrachtgever: Gemeente Rijssen-Holten, uitvoerder: BAAC bv

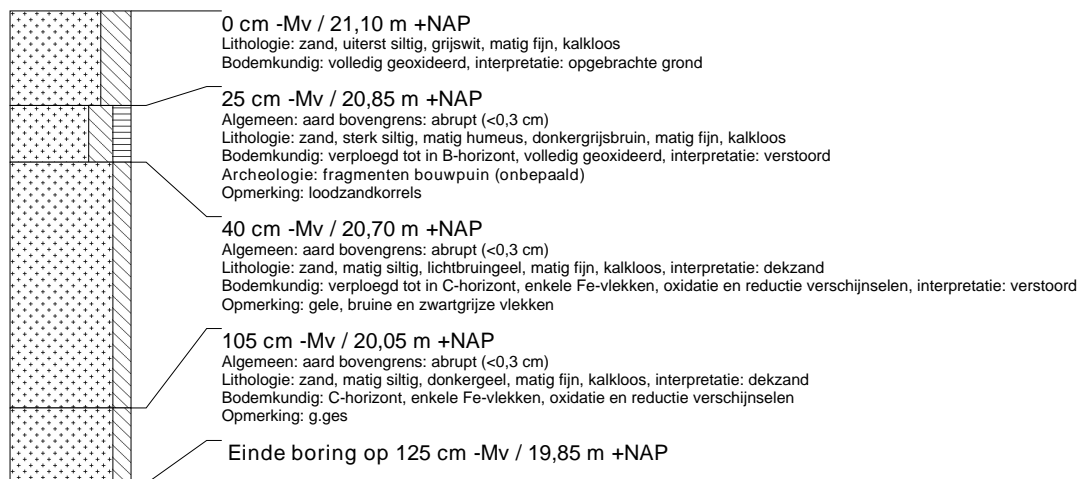

boring: 80381-4

beschrijver: CK, datum: 20-10-2008, X: 231.769, Y: 480.150, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 28D, hoogte: 20,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Overijssel, gemeente: Rijssen-Holten, plaatsnaam: Rijssen, opdrachtgever: Gemeente Rijssen-Holten, uitvoerder: BAAC bv

boring: 80381-5

beschrijver: CK, datum: 20-10-2008, X: 231.753, Y: 480.136, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 28D, hoogte: 21,10, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Overijssel, gemeente: Rijssen-Holten, plaatsnaam: Rijssen, opdrachtgever: Gemeente Rijssen-Holten, uitvoerder: BAAC bv

Bijlage 5

Begrippenlijst

Begrippenlijst

Afkortingen

AMK	archeologische monumentenkaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BAAC	Bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie
CAA	Centraal Archeologisch Archief
CMA	Centraal Monumentenarchief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend veldonderzoek
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlands Archeologie
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NEN	Nederlandse Norm 5104: classificatie van onverharde grondmonsters
PvE	Programma van Eisen
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumenten
-mv	beneden maaiveld

Verklarende woordenlijst

A-horizont	Donkergekleurde bodemhorizont waarin humus door bodemdieren, planten, schimmels en bacteriën is omgezet en gemengd met de eventuele minerale delen
AC profiel	Bodemprofiel waarin een humusrijke A-horizont direct gelegen is op het ongeroerde moedermateriaal (C-horizont).
Afzetting	Neerslag of bezinking van materiaal.
Antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/veroorzaakt).
Archeologie	Wetenschap die zich ten doel stelt om door middel van studie van de materiële nalatenschap inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen in het verleden.
B-horizont	Een minerale (soms moerige) horizont in een bodem, waarin een of meer van de volgende kenmerken voorkomen: - Inspoeling van kleimineralen, aluminium, ijzer of humus uit hoger liggende horizonten, al dan niet in combinatie - (bijna) volledige homogenisatie met bovendien zodanige veranderingen dat: - o Nieuwvorming van kleimineralen is opgetreden en/of - o Aluminium en ijzer(hydro)oxiden zijn vrijgekomen, of - o Een blokkige of prismatische structuur is ontstaan.
Booronderzoek	karteringsmethode bij veldinventarisatie, gebaseerd op het verrichten van grondboringen, waarbij vooral gelet wordt op het voorkomen van archeologische indicaties zoals aardewerkfragmenten, houtskool en fosfaatconcentraties
BP	Before Present, gebruikt voor ouderdomsbepalingen op grond van het meten van de hoeveelheid radio-actieve koolstof in organisch materiaal (de C14- of 14C-methode) worden gewoonlijk opgegeven in jaren voor heden (=1950); jaarringen-onderzoek heeft vastgesteld dat deze dateringen af kunnen wijken van de werkelijke ouderdom.
C-horizont	Weinig (C1) of niet (C2) door bodemprocessen veranderd sediment of eventueel verweerd vast gesteente volgend op vast gesteente. Om te worden geclassificeerd als C-horizont dient het om soortgelijk materiaal te gaan als hetgeen waarin de A- en B-horizonten zijn ontwikkeld.

Dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder koude omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden uit de laatste ijstijd vormen in grote delen van Nederland een 'dek'
Eenmanses	Aanduiding voor een kleine es die slechts door één of enkele boeren wordt bewerkt; vaak ook aangeduid met de term kamp.
Enkeerdgronden	Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.
Erosie	Verzamelnaam voor processen die het aardoppervlak aantasten en los materiaal afvoeren. Dit vindt voornamelijk plaats door wind, ijs en stromend water
Esdek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld.
Formatie	Een sedimentpakket dat qua herkomst en lithologische samenstelling een eenheid vormt.
Gehomogeniseerd Holoceen	Volledig opgenomen zijn in de teeltlaag of bouwvoor. jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar v. Chr. tot heden)
Horizont	Een qua kleur, textuur en wordingsgeschiedenis homogene bodemlaag met karakteristieke eigenschappen
Inventariserend Veldonderzoek	Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld
Veldpodzol	Humuspodzolgronden met een humushoudende bovengrond dunner dan 30 cm. Dergelijke gronden worden hoofdzakelijk aangetroffen in jonge ontginningsgebieden.
Nederzetting (-sterrein)	Woonplaats; de aard en samenstelling van het in het veld aangetroffen sporen en materiaal wordt geïnterpreteerd als resten van bewoning in het verleden.
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 v. Chr.)
Podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het gehele proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van humus en ijzer heet podzolering.
Proefsleuvenonderzoek	opgraving van beperkte omvang op één of meerdere locaties binnen een vindplaats dan wel in de vorm van één of meerdere sleuven om nadere gegevens te verzamelen over aard, omvang, diepteligging, e.d. van grondsporen waarbij de grondsporen zo veel mogelijk intact worden gelaten. Proefonderzoek kan noodzakelijk zijn in het kader van een inventariserend veldonderzoek, maar dient met name ter voorbereiding van de opgraving
Prospectie	systematische opsporing van archeologische waarden door middel van non-destructieve methoden en technieken
Sediment	Afzetting gevormd door accumulatie van losse gesteentefragmentjes (zoals zand of klei) en eventueel delen van organismen.
Stratigrafie Veen	Opeenvolging van lagen in de ondergrond (niet alleen in de bodem) Geheel of grotendeels uit enigszins ingekoolde, maar nauwelijks vergane plantenresten opgebouwde afzetting.
Vindplaats	Een ruimtelijk begrensd gebied, waarbinnen zich archeologische informatie bevindt.